12.3. Досудове розслідування у кримінальному процесі

Коротка вижимка для ЄДКІ: приблизно 10% вихідного матеріалу зі збереженням ключових правил КПК, строків, компетенції, алгоритмів та тестових пасток.

1. Поняття і форми досудового розслідування

Досудове розслідування - стадія кримінального провадження від внесення відомостей до ЄРДР до закриття провадження або звернення до суду з передбаченим КПК підсумковим документом.

Форми: досудове слідство - щодо злочинів; дізнання - щодо кримінальних проступків.

Формула: злочин → досудове слідство; проступок → дізнання. Початок стадії = внесення до ЄРДР.

Закінчення можливе не лише обвинувальним актом, а й закриттям, клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, примусові заходи медичного або виховного характеру.

2. Початок розслідування і ЄРДР - ст. 214 КПК

Підстави: заява; повідомлення; самостійне виявлення слідчим, дізнавачем або прокурором обставин, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення.

Внести до ЄРДР: невідкладно, але не пізніше 24 годин.

Заявнику витяг надається через 24 години після внесення відомостей. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви не допускається.

До внесення відомостей повноцінне розслідування за загальним правилом заборонене. Винятки: невідкладний огляд місця події; спеціальні дії щодо кримінального проступку; спеціальний випадок на судні за межами України.

Невідкладний огляд → одразу після завершення внести відомості до ЄРДР.

Невнесення після спливу 24 годин оскаржується слідчому судді за ст. 303 КПК; строк скарги - 10 днів.

Якщо відомості вніс прокурор, він протягом 5 робочих днів передає матеріали належному органу за підслідністю.

3. Підслідність - ст. 216, 218 КПК

Орган	Ключова логіка
Національна поліція	Залишкова підслідність: усе, що не віднесено до інших органів
СБУ	Державна безпека, тероризм, держтаємниця, окремі міжнародні злочини
ДБР	Високопосадовці, судді, правоохоронці, військові кримінальні правопорушення
БЕБ	Визначені економічні правопорушення; за ст. 191/364 - 1000-5000 ПМ за спецумов
НАБУ	Визначені корупційні склади + спеціальний суб'єкт/кількісний критерій

Для НАБУ недостатньо того, що злочин корупційний: треба перевірити перелік ч. 5 ст. 216 + хоча б одну додаткову умову.

БЕБ за ст. 191/364: 1000-5000 ПМ; НАБУ за відповідними майновими складами: 5000+ ПМ; для ст. 354, 368, 369, 369-2 - 500+ ПМ за відповідних умов.

Територіальне правило: місце вчинення → компетентний орган. Якщо місце невідоме або діяння вчинено за межами України - місце визначає прокурор.

Виявлена непідслідність: слідчий → 5 днів повідомити прокурора; прокурор → 10 днів визначити належну підслідність.

До постанови прокурора слідчий не припиняє розслідування. Підслідність НАБУ має посилений захист: передача через саму лише «неефективність» не допускається.

4. Об'єднання і виділення - ст. 217 КПК

Об'єднання можливе щодо кількох осіб - одного правопорушення; однієї особи - кількох правопорушень; а також пов'язаних проваджень без установленого підозрюваного.

Злочин і проступок за загальним правилом не об'єднуються, але винятково можуть; тоді все розслідується за правилами досудового слідства.

Рішення про об'єднання або виділення приймає прокурор постановою; таке рішення за ст. 217 не оскаржується.

Виділення не обнуляє строк. В об'єднаному провадженні старт - дата найранішого з об'єднаних.

Одночасні календарні періоди строків поглинаються; непересічні - додаються в межах граничного строку.

5. Основні суб'єкти досудового розслідування

Слідчий - безпосередньо здійснює досудове слідство; дізнавач - дізнання; керівник органу досудового розслідування - організовує слідство і визначає слідчого/групу; прокурор - процесуально керує і здійснює нагляд.

Слідча група та старший слідчий визначаються керівником органу досудового розслідування. Під час воєнного стану можливі міжвідомчі слідчі групи.

Прокурор не формує звичайну слідчу групу замість керівника ОДР.

Слідчий і дізнавач процесуально самостійні, але зобов'язані виконувати законні письмові вказівки прокурора.

6. Строки досудового розслідування - ст. 219, 294-295-1 КПК

З 01.01.2024 загальний строк за ст. 219 обчислюється з моменту повідомлення про підозру. Старих загальних строків до підозри 12/18 місяців немає; до підозри діє вимога розумного строку.

Категорія	Первісний / граничний строк
Кримінальний проступок	72 год / 20 діб / 1 місяць залежно від ситуації; максимум 1 місяць
Злочин	первісно 2 місяці
Нетяжкий злочин	максимум 6 місяців
Тяжкий / особливо тяжкий	максимум 12 місяців

Злочин: 2 міс. → до 3 міс. прокурор → до 6/12 міс. слідчий суддя.

Критерії: до 3 міс. - складність; до 6 - особлива складність; до 12 - виняткова складність.

Не включаються: період зупинення та період ознайомлення за ст. 290. День повідомлення про завершення розслідування рахується.

Продовжити вже сплив строк не можна.

Сплив строку після підозри за загальним правилом → закриття за п. 10 ч. 1 ст. 284, крім тяжких/особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я.

Скласти обвинувальний акт у строк недостатньо - потрібно вчасно звернутися з ним до суду.

7. Повідомлення про підозру - ст. 276-279 КПК

Три випадки обов'язкового повідомлення: 1) затримання на місці або безпосередньо після правопорушення; 2) обрання запобіжного заходу; 3) достатні докази для підозри.

Складає прокурор або слідчий за погодженням із прокурором; щодо проступку - дізнавач за погодженням із прокурором.

Вручення: загалом у день складення; затриманій особі - не пізніше 24 годин від фактичного затримання, інакше негайне звільнення.

Письмова підозра містить: дані особи; номер провадження; зміст підозри; правову кваліфікацію; стислий виклад фактичних обставин; права; підпис.

Якщо місцезнаходження не встановлено, статус підозрюваного можливий за умови складення повідомлення і вжиття заходів для його вручення.

Нова або змінена підозра → повторити процедуру вручення. Якщо первісну підозру повідомив прокурор, змінити її або повідомити нову може лише прокурор.

8. Спеціальний порядок підозри - ст. 480-481 КПК

Особа	Хто повідомляє
Адвокат / місцевий депутат / голова громади	Генпрокурор / його заступник / керівник обласної прокуратури
Народний депутат	Генпрокурор (в.о.) або керівник САП
Звичайний суддя	Генпрокурор або його заступник
Суддя ВАКС	лише Генпрокурор (в.о.)
Генеральний прокурор	заступник Генерального прокурора

Спеціальний суб'єкт стосується прийняття і належного оформлення рішення; фізичне вручення може здійснити інша належно уповноважена особа.

Попередня згода ВРУ для підозри народному депутату і згода ВРП для самого повідомлення судді про підозру не потрібні.

9. Загальні правила слідчих (розшукових) дій - ст. 223 КПК

Мета: отримання або перевірка доказів. Підстава: достатні відомості, що вказують на можливість досягнення мети.

Нічний час 22:00-06:00: загалом не можна, крім невідкладності, ризику втечі або спеціальних правил ст. 615.

Після спливу строків досудового розслідування слідчі дії за загальним правилом заборонені; проведені з порушенням дії недійсні, а докази - недопустимі.

Поняті

Впізнання, огляд трупа, слідчий експеримент, освідування: 2 поняті АБО безперервний відеозапис.

Обшук/огляд житла та обшук особи: не менше 2 понятих незалежно від відеозапису, крім особливостей ст. 615.

Фіксація

Протокол складається під час дії або безпосередньо після неї; має вступну, описову і заключну частини.

Якщо учасник просить технічну фіксацію - вона стає обов'язковою. Обшук за ухвалою обов'язково фіксується аудіо- та відеозаписом.

Відсутність обов'язкової технічної фіксації → недійсність дії та її результатів, якщо сторони не погодилися інакше у передбаченому КПК випадку.

10. Допит, одночасний допит, впізнання, слідчий експеримент

Звичайний допит: не більше 2 годин безперервно / 8 годин на день. Дитина: 1 година / 2 години + законний представник + педагог/психолог (+ лікар за потреби).

Одночасний допит: 2+ осіб, яких раніше вже допитували, для з'ясування причин розбіжностей.

Для насильницьких і статевих злочинів заборонено одночасно допитувати малолітнього/неповнолітнього свідка чи потерпілого разом із підозрюваним.

Впізнання: спочатку опис ознак і обставин сприйняття; попередньо показувати об'єкт заборонено. Жива особа: 1 + не менше 3 статистів = мінімум 4 особи. Фото: мінімум 4 фото.

Впізнання за фото/відео виключає подальше безпосереднє впізнання тієї самої особи.

Слідчий експеримент = перевірка/уточнення через відтворення, дослід, випробування; це не повторний допит. У житлі - добровільна згода володільця або ухвала слідчого судді.

11. Обшук та огляд

Обшук проводиться для виявлення і фіксації відомостей, відшукання знарядь, майна або розшукуваних осіб. За загальним правилом потрібна ухвала слідчого судді.

Ухвала на обшук: діє не більше 1 місяця і дозволяє проникнути до конкретного житла/володіння лише один раз.

Невідкладне проникнення без ухвали допускається лише для врятування життя/майна або при безпосередньому переслідуванні підозрюваної особи з наступним судовим контролем.

Обшук житла: не менше 2 понятих + обов'язкова аудіо- та відеофіксація.

Огляд спрямований насамперед на виявлення та фіксацію відомостей; огляд житла проводиться за правилами обшуку.

Річ, не зазначена в ухвалі і не вилучена законом з обігу → може набути статусу тимчасово вилученого майна; тоді після обшуку за ухвалою - 48 годин на клопотання про арешт.

12. Негласні слідчі (розшукові) дії - НСРД

НСРД - негласні слідчі дії, коли відомості про правопорушення та його суб'єкта неможливо отримати іншим способом.

Більшість найбільш інтенсивних НСРД - щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Залежно від виду рішення приймає слідчий, прокурор або слідчий суддя.

Судовий дозвіл: за загальним правилом слідчий суддя апеляційного суду; у справах ВАКС - слідчий суддя ВАКС. Строк однієї ухвали - до 2 місяців.

Контроль за вчиненням злочину санкціонує прокурор. У невідкладних випадках окремі НСРД можуть бути розпочаті до ухвали з обов'язковим негайним наступним судовим контролем.

Особи, права яких тимчасово обмежувалися, а також підозрюваний і захисник повідомляються письмово у строк до 12 місяців після припинення НСРД і в будь-якому разі не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Інформація НСРД про інше кримінальне правопорушення не використовується автоматично: для іншого провадження потрібна ухвала слідчого судді за клопотанням прокурора.

13. Закінчення досудового розслідування - ст. 283-290 КПК

Після підозри прокурор у найкоротший строк: закриває провадження; звертається із клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності; з обвинувальним актом; або з клопотанням про примусові заходи

медичного/виховного характеру.

Завершення ≠ закінчення. Завершення = повідомлення за ст. 290 і відкриття матеріалів. Закінчення = остаточне рішення або звернення до суду.

За ст. 290 обвинувачення відкриває стороні захисту всі матеріали, у тому числі виправдувальні та пом'якшувальні. Невідкритий матеріал суд не може допустити як доказ.

Сторона захисту не зобов'язана відкривати прокурору матеріали, які можуть бути використані для доведення винуватості.

Обвинувальний акт має містити фактичні обставини + правову кваліфікацію + формулювання обвинувачення. До суду не передають автоматично всі матеріали досудового розслідування.

Реєстр матеріалів містить процесуальні дії, рішення та заходи забезпечення; реєстр не є доказом.

Послідовність: достатньо доказів → завершення → ст. 290 → ознайомлення → обвинувальний акт + реєстр → вручення копій → звернення до суду.

14. Закриття кримінального провадження - ст. 284 КПК

Слідчий/дізнавач може закрити провадження за окремими підставами, якщо нікому не повідомлено про підозру. Прокурор має ширшу компетенцію, у тому числі щодо підозрюваного, крім випадків, коли рішення належить суду.

Суд закриває, зокрема, при звільненні від кримінальної відповідальності та в інших спеціально передбачених випадках.

Якщо під час судового розгляду встановлено відсутність події або складу - суд ухвалює виправдувальний вирок, а не закриває провадження.

Смерть підозрюваного/обвинуваченого не завжди веде до автоматичного закриття: якщо провадження потрібне для реабілітації, воно продовжується.

15. Фінальна матриця строків ЄДКІ

Ситуація	Строк
Внести відомості до ЄРДР	до 24 годин
Надати витяг заявнику	+24 години після внесення
Скарга на невнесення до ЄРДР	10 днів
Прокурор передає матеріали за підслідністю після власного внесення	5 робочих днів
Слідчий повідомляє про непідслідність	5 днів
Прокурор визначає іншу підслідність	10 днів
Підозра затриманому	до 24 годин
Проступок після підозри	72 год / 20 діб / 1 місяць
Злочин після підозри	2 міс.; до 3 прокурор; до 6/12 слідчий суддя
Максимум нетяжкий	6 місяців
Максимум тяжкий/особливо тяжкий	12 місяців
Допит дорослого	2 год безперервно / 8 год на день
Допит дитини	1 год / 2 год на день
Ухвала на обшук	до 1 місяця; одне проникнення
Арешт тимчасово вилученого при обшуку за ухвалою	48 годин на клопотання
Ухвала на НСРД	до 2 місяців
Повідомлення про НСРД	до 12 місяців після припинення і не пізніше обвинувального акта

Найкоротша формула теми: ЄРДР → підслідність → строки → підозра → слідчі/НСРД → відкриття матеріалів → підсумкове рішення / звернення до суду.